

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:

אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה

משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תש"ע

פרשת ד"ח י

א. פירוש הרלב"ג. פרק מט' פסוק כח': איש אשר כבדתו בך אותם. רבים יתמהו מזה לפי שכבר ימצאו מבניו שלא בך אותם בזה הספור, כמו הענין בראובן ושמעון ולוי. עד שכבר הוכרחו לומר שכבר בך אותם איש כבדתו, ולא נזכרו אלו הברכות⁵². ואולם מה שנזכר מזה הוא מה שהודיעם מה שיקרם באחרית הימים. וזה בלתי נאות אצלי כי הברכות שבוך אותם הנביא, גם הם דברים שיקרום בעתיד, ולולי זה לא ימצאו בברכות ההם תועלת⁵³. וראוי שתדע כי ההודעה שתהיה לאדם בדברים העתידיים לו, אם טוב או רע הוא ברכה. ולזה השגיח השם יתע' בזה האופן בדברים בו, רוצה לומר שיודיע אותם מה שיתכן שיקרה להם. כדי שיקחו עצה ברע שלא יגיע וישתדלו בהגעת הטוב ביותר שלם שאפשר, כמו שביארנו ברביעי⁵⁴ מספר מלחמות השם ובביאורנו לספר איוב⁵⁵. ובהיות הענין כן, הנה יתכן שמה שאמר יעקב לאחד, אחד מבניו הוא ברכה לו. הלא תראה כי יצחק אמר לעשו בכרכו אותו "ואת אחיך תעבד" (לעיל כז, מ) ואין זאת ברכה*. אבל היא מהדברים העתידיים לו. ועוד כי כבר ימצא תועלת* לראובן ושמעון ולוי במה שאמר להם מהדברים האלה, וזה כי הוא הודיע לראובן כי תכונתו הפחותה מנעה ממנו זה היתרון שהיה ראוי להיות לו. והנה אם היה משתדל לראובן לתקן עניניו, היה ממעט ממנו זה העונש. ואולם מה שאמר לשמעון וללוי מצד תכונתם הרעה "אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל" היא ברכה*. כי לכמו אלו האנשים, לא יאות הקבוץ. ולזה היה הפזור יותר טוב להם. עם שכבר נמשך מזה הפזור ללוי ברכה נפלאה והוא שהיה משיג המצטרך לו בזולת עמל, במה שיתנו לו ישראל מהמעשרות והתרומות ושאר המתנות שהיו לשבט לוי. והנה לשמעון נתאמת זה הפזור באופן מה עם ירושת הארץ, עד שנפלה נחלתם תוך נחלת בני יהודה. כמו שמבואר ביהושע (יט, א-ט). והנה תמצא שערי שבט שמעון היו מפורזות בינות ערי נחלת יהודה כשתעמד על מנין הערים שנפלו לגורל שבט יהודה (שם כ-סב). וזה שכבר תמצא שמהערים ההם נפלו קצת למטה שמעון ותבין מהסודר אשר להם בספור גורל בני יהודה שהערים שנפלו לגורל שמעון לא היו יחד*.

שאלות

1. על מה בדיוק: "רבים יתמהו"?
2. על מה פרשנו אינו מסכים באומרו: "בלתי מאות אצלי"?
3. ברכות והודעות אצתיך צ"י נביא שתיבה הן לטובה, איך זה כוצל?
4. למה גם הודעה על מה שצתיך לקרות רצ היא גם כן טוב?
5. מה לדעתו היתה הודעתו על יצחק אצטיו?
6. למה הפיזור לשמרון ולוי היתה ברכה?
7. איך פרשנו מסביר את צוקדת פיזורו של שמעון למצפה?

* * *

במערה אשר בשדה המכפלה אשר על פני ממרא בארץ כנען אשר קנה אברהם את השדה מאת עפרן החתי לאחות קבר וגו': מקנה השדה והמערה אשר בו מאת בני חת: וכן כמוזעוד למסס. ויקברו אתו במערת שדה המכפלה אשר קנה אברהם את השדה לאחות קבר מאת עפרן וגו':

בריש פ' חיי שרה הארכנו גם שמה תמלא השנויים האלה ופירשנו הדבר כהוגן. והשתא נמלא נמי ביה מלתא. כי הולך אברהם לקנות מאת בני חת אדוני הארץ רשות לעשות קבורה ולקבוע מערה לקבור את מתיו ביניהם. והדבר מלוי גם עתה בזמנינו. וכל זה איננו שוה. כי אחר קניית הרשות לריך גם לקנות מקום הקבורה, ירלה השדה לקבור שמה מאת אדון הקרקע. וידענו כי עפרון היה בעל השדה וממנו קנהו אברהם. אמנם הולך לשאול רשות מאת בני חת המושלים בארץ לקבוע קבר בתוכם כמ"ס פס. לכן ספר כאן ג"כ שקנה אברהם את השדה מעפרון אמנם מקנה השדה והמערה היה ברשות בני חת, ירלה רשות הקבר וגם שהיתה המקנה במושבו בני חת כדי שלא יערערו עליו כמו שאמרנו: ד"א במערה אשר בשדה וגו' שמה קברו וגו' מקנה השדה וגו' לפרש הכפל ויתרון דעת ברוב דברים. ומה יוסיף לומר שמה קברו וגו' בין הדברים וחזר לראש מקנה השדה? יש לומר כי רלה יעקב להבטיח את בניו שלא ימנעו ויעכבו אנשי הארץ לקברו בתוך המערה אשר בשדה. הוליל והחזקה בענין הקול והחזקה והשטר. קול שקנאו מעפרון החתי לאחות קבר וזה ברור וידוע לכל העם מקנה כי בפרסום היה הדבר. חזקה שלש פעמים שמה קברו וגו'. ושטר המקנה הוא בחדרי סופרי השדים ההם כנהוג גם בינינו כל מלך ושר יהיה לו ארמון ישימו שמה טופס כל שטרות שבארלס. על כן אמר מקנה השדה וגו' מאת בני חת פי' שטר מקנה השדה תמלאנו אלל בני חת. ואמנם לא אמר ליוסף לעיל שמה קברתי את אלה שלא לערו על שלא קבר רחל שמה:

מלאכה

1. מה הקושי או הקשיים שאלה פרשנו האצריק ביאור?
2. פרשנו קובץ שיש צורך בשני מיני רשיון, מה הם ולאמה, והאם זה כך גם בימינו?
3. מחלקו השני - בקטע de "דיבר אחר" מה פרשנו אלה נוספת, מה?
4. התוכל להסביר את המושגים: "קול, חזקה, שטר" בצנין רכישת נדל"ן?
5. מה נהו"ל גם כיום ולאמה זה מסייג?
6. לאמה לא הזכיר כאן כי קבר שם את אלה?

* * *

ג. רש"ר הירש.

פרק נ' פסוקים ג'-ו':

בעין יפה שאיש זר עמד בראש המדינה, ומה גם שהוא מכנען. קבורתו של יעקב חזרה והזכירה לעם את ארץ מולדתו של יוסף.

וידבר — אם נא מצאתי חן — סמיכות זו מעידה על המדינאי המושלם ביחסו עם עבדי פרעה. „וידבר“ מביע את החלטיות הנעימה, „אם נא“ וגו' — את אדיבות הצורה. צורת הדיבור של מדינאי גבוה הנה אדיבה בהחלט, אך נעימתו תעיד על הכרת מעמדו. בדומה לכך, לגבי אברהם, בבקשתו מבני חת: מתינות מדודה בנעימה, אדיבות בצורה. הוא ידע כי לא יסרבו לבקשתו, היפוכו של דבר — ישמחו לעשות טובה עם המדינאי התקיף.

(ג) לפי דיני ישראל חלה אבלות רק אחרי סתימת הגולל, אחרי שכבר קוימה המצוה לגבי המת (מועד קטן כז ע"א). אולם במקום שאין כל חשיבות לקבורה, שכן אחת היא לגופות חנוטות, אם שוהות הן מעל לארץ או טמונות בתוך הארץ, יכלה האבילות לחול עוד לפני הקבורה, אולם זכאים אנו להעיר, כי העם המצרי בכה את יעקב. (ד"ו) מוזר הדבר שיוסף — למרות מעמדו הרם — הגיש את בקשתו בדרכי עקיפין. נראה כי יוסף לא היה בטוח שבקשתו תתקבל, ומשום כך העדיף לפנות בעקיפין. שני הצדדים יוכלו להתעלם מסירוב, אם הוא ניתן ונתקבל באמצעות שלישי. דבר זה היה קשור כנראה עם האיבה שרחשו לזרים; לא ראו זאת

אלות

1. אינה קושי אפשרי מוצא כרשננו כפסוק ד' ומה מצאנו?
2. מה הביא את יוסף לבקש בקשתו ע"י מתווכים?
3. כרשננו מוצא כאן שיצור בדיכאומיה וכשרון של יוסף, התואל להסביר?

* * *

ד. משך חכמה עם פירוש הרב י. קופרמן.

פרק נ' פסוק ה': ג, ה אבי השביעני לאמר.

לא אמר לו כי הוא בעצמו נשבע "אנכי אעשה כדבריד" (מז, ל), רק "השביעני" ¹, שלא יהיה כבוגד בעמו ובארצו שהמליכותו ועשו לו טובה הרבה, ובכלל זה אביו האלקי — אשר קברו היה לתפארת להמצריים — הוציאו ארצה כנען. לכן אמר כי אביו השביעו לקברו בקבר הכין לו בחייו ², משום דאדם יכול להשביע חבירו בדבר שברשותו כדעת רבינו הר"ם פרק קמא דשבועות, יעוין שם ³, לכן השביעו שיוליך אותו ולא יקברהו במצרים. כי אמנם אחר שמת האדם, אין הגוף דבר שברשותו, שאז לא בר זכיה הוי ⁴, והגוף אינו שלו [רק מדין כבוד ⁵]. אולם "יעקב אבינו לא מת" ⁶ — והוא חי, נמצא כי הוא עדיין הגוף ברשותו, ויכול להשביעו שלא יקברו במצרים, ודו"ק.

(ג, ה) 1. כאילו בעל כרחו, עקב ציוויו של אביו בלבד, הוא מבקש לקברו בכנען. 2. בחייו דוקא, כי אילו לא הכין לו קבר בחייו, הרי לא יכול היה לצוות אותו לקבור אותו במקום מסוים, באשר אין זה ברשותו הוא. 3. פרק א הלכה ב: ואין שבועת ביטוי נוהגת אלא בדברים שאפשר לו לעשותם, בין להבא עין לשעבר... 4. לאדם מת אין רכוש ואין זכויות של בעלות. 5. להימנע מבזיון המת — אבל דבר זה אינו נובע מוכחותיו של המת בגופו. 6. הענין ה, ב — "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים". רבינו מפרש את המאמר הזה פירוש משפטי מובהק, כלומר, שליעקב אבינו ישנה פרסונה חוקית מסוימת.

אלות

1. כרשננו "תופס את יוסף בסקר" האם אמנם כן?
2. למה עשה יוסף את כל ההצגה הזאת?
3. כרשננו מקפיד להדגיש כי קברו של יעקב הוכן בצורה בחיית, מהו הדין או המהלך המחשבה ההלכתית שאותו הוא בא ללמדנו כאן?
4. מהו הרציון הדין זה שהמת אינו אדון לעצמו וכאן הנצחה הוא רק למניעת בזיון?
5. מהו המצב המיוחד של יעקב המסנה את כל התמונה?

* * *